

Слижук Олеся Алімівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент,
провідний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
olesja_2014@ukr.net

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ В 5-6 КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: літературна освіта, Нова українська школа, види навчальної діяльності, читацька компетентність, ключові компетентності.

Дослідження ефективності впровадження концепції нової української школи у навчанні мовно-літературної галузі в початкових класах дозволило виділити досягнення й недоліки та розробити освітню парадигму для загальної середньої освіти.

Аналізуючи особливості організації мовно-літературної освіти молодших школярів в умовах НУШ, Л. Круль та С. Недільський зазначають: «особливості організації мовно-літературної освіти молодших школярів значною мірою залежать від учителя, який обирає за якою програмою буде навчати учнів, а відтак визначає для себе пріоритети цього навчання: традиційне чи інтегроване, звичне чи інноваційне, спрямоване на формування знань чи зорієнтоване на формування практичних умінь і навичок й реалізацію діяльнісного підходу» [1, с. 345].

У зарубіжних дослідженнях навчання молодших школярів діяльнісний підхід розглядається як різновид інтегрованих методик, які поєднують різні рівні їхньої активності та сприяють всебічному розвитку особистості. У практиці навчання молодших школярів у європейських країнах діяльнісний підхід поєднується з ігровим навчанням. Концепція нової української школи також реалізується із залученням такого досвіду. Хоча на основі кількарічних спостережень доведено, що все ж навчання через гру більше підходить для дошкільного віку. Найбільш ефективними методиками діяльнісного підходу для школярів 6-12 років, на думку Р. Паркер, Б. Томсен, є активне навчання, кооперативне навчання, емпіричне навчання, навчання через відкриття, навчання на основі запитів дітей, проблемне навчання, проєктне навчання, педагогіка Монтесорі. Вони зазначають, що ці методики «пов'язані з діяльнісним підходом, оскільки в їх основі лежать ті самі соціально-конструктивістські теорії навчання. Оскільки вони споріднені, їх можна віднести до навчання через гру і знайти спільні риси» [4, с. 24]. У процесі дослідження визначено п'ять

характеристик діяльнісного підходу та навчання через гру: радісна; значуща; активна; мотивуюча; соціальна.

Дослідження впровадження діяльнісного підходу у поєднанні з іншими проводились і в українських школах. Зокрема, вони висвітлені у статті А. Сергієнко [5].

В основі проектування змісту базової середньої освіти діяльнісний підхід поєднується з особистісно зорієнтованим і компетентнісним. Останній, на думку О. Ляшенка, є провідним, а «діяльнісний підхід, як психологічне підґрунтя організації освітнього процесу, забезпечує реалізацію механізмів формування людського досвіду через адекватні прийоми і способи здійснення навчальної діяльності» [2, с. 113].

У модельній навчальній програмі з української літератури для 5-6 класів за редакцією Т. Яценко [3] визначені основні рекомендовані види навчальної діяльності, які здійснюють учні під керівництвом учителя у процесі засвоєння змісту освіти для досягнення очікуваних результатів навчання. За цією програмою авторський колектив Т. Яценко, В. Пахаренко та О. Слижук підготували підручник для 5 класу, який має гриф МОН України, та навчально-методичний посібник для 6 класу, який проходить апробацію в пілотних школах. У їх основі – дидактична система, яка поєднує (інтегрує) різні діяльнісні методики з метою формування предметної читацької та ключових компетентностей: активне навчання, навчання в парах, групове, дослідницьке, проєктне навчання.

Активному навчанню сприяє методичний апарат підручника, який спрямовує учнів та учениць на активне навчання, сприйняття художніх творів, виконання завдань, що сприяють їх розумінню.

Частина навчальних завдань, уміщених у підручнику для 5 класу та навчально-методичному посібнику для 6, передбачають парну та групову роботу над спільними дослідницькими та проєктними завданнями.

Як свідчать сучасні дидактичні теорії, специфіка дослідницьких завдань полягає у тому, що вони спрямовані на самостійний пошук учнями нової для них інформації, творчий підхід до її використання для вирішення навчальної проблеми на основі аналізу, синтезу, спостереження, експериментування. У модельній навчальній програмі з української літератури для 5-6 класів (адаптаційний цикл) зазначено: «Розуміння образного моделювання життєвих явищ, людських характерів, суспільних стосунків сприяє глибокому осягненню учнями вершинних творів класичної, нової й новітньої української літератури, формуванню їхніх духовно-моральних цінностей, активної життєвої позиції, розвитку естетичних смаків» [3, с. 3]. Спеціальна рубрика «Читай і досліджуй» у навчальних матеріалах для 5-6 класів передбачає різні типи самостійної дослідницької роботи за мотивами прочитаних літературних творів. Моделі цих завдань орієнтовані на вищі рівні таксономії навчальних

цілей та результатів навчання Блума-Андерсона. Учні вчаться аналізувати інформацію, отриману під час текстуальної роботи з літературним твором, оцінювати естетичну й загальнолюдські цінності, закладені в ньому.

В основі проєктного навчання літератури – формування читацької компетентності учнів на основі самостійної або групової роботи над проєктом за мотивами художнього твору та його презентація. В організації процесу проєктного навчання необхідно враховувати такі дидактичні принципи: врахування життєвого досвіду та читацьких інтересів учнів; орієнтація на практичний результат та формування системи цінностей; проєкція сформованих умінь та навичок на майбутню суспільну діяльність; інтегроване формування предметної та ключових компетентностей, наскрізних умінь: готовності до планування своєї діяльності, активності у виконанні завдань проєкту, самостійності, ініціативності, гнучкості мислення; зв'язок навчальних завдань з реальними життєвими ситуаціями, їх актуальність.

У підручнику української літератури для 5 класу передбачена система завдань для проєктного навчання за творами сучасної української літератури, у результаті виконання яких учні створюють та презентують творчі продукти – фото, малюнки, комікси, мультимедійні презентації, фотоколажі, віртуальні ескурсії та розповіді. Виконання проєктних завдань сприяє розвитку читацької грамотності, творчих здібностей учнів, сприяє досягненню очікуваних результатів навчання, передбачених Державним стандартом базової середньої освіти (2020) та модельною навчальною програмою з української літератури [3].

Отже, діяльнісний підхід до організації літературної освіти молодших підлітків інтегрує загальнодидактичні методики, у результаті застосування яких у процесі навчання української літератури можливим є досягнення очікуваних результатів навчання, формування системи ціннісних орієнтирів для розвитку особистості учнів.

Література.

1. Круль Л., Недільський С. Особливості організації мовно-літературної освіти молодших школярів в умовах НУШ. *Освітній простір України*. 2019. Т. 17. С. 338-346.
2. Ляшенко О. Основні підходи до проєктування змісту базової середньої освіти. *Проблеми сучасного підручника*. 2020. Вип. 24. С. 109-119.
3. Модельна навчальна програма «Українська література 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти /Автори: Яценко Т. О. та ін. [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 64 с. URL : https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/21.33_Ukrains_ka_literatura_1.pdf (дата звернення : 15.07. 2022).
4. Паркер Р., Томсен Б. Діяльнісний підхід у школі. The LEGO Foundation. 2019. 75 с.
5. Сергієнко А. Реалізація комунікативного та діяльнісного підходів до навчання на уроках української літератури. *Українська література в школі*. 2014. № 5. С. 20-23.